

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Ioannis Ioviani Pontani. De Aspiratione Libri duo. Charon
Dialogus. Antonivs Dialogus. Activs Dialogus. Aegidivs
Dialogus. Asinvs Dialogus. De Sermone Libri Sex. Belli,
Qvod Ferdinandvs Senior ...**

Pontano, Giovanni Giovano

Venetiis, 1519

De locis unde ducuntur dicta, ac facetiae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12960

ueant, quale Plautinum illud, Iste quidem gradus subcretus est cribro pollinario. Itemq; victis cochleam tarditudine, Alia quæ e difficultate peragendæ rei, ac frustratione deliniant auditorem, quale illud, Himbrem in cribrum geras. Aut quæ ex annominatione. ut, Ecquid is homo scitus est? plebscitum non æque est scitum. et, Hic equus non in arcem, uerum in arcem faciet impetum. Paulus Marchesius Neapolitanus, clari nominis Iurisconsultus cum audiret notum sibi hominem, quiq; breui patrimonio omne dissipasset, ad diuortium ab uxore cõpelli, quod is (ut erat rei ueneræ inhabilis) post aliquot annos matrimonium non consumasset, mirum inquit, cur matrimonium non consumarit, qui patrimonium tam cito consumpserit. Sunt quæ ab probrositate pariant iucunditatem, quale hoc, Noctu in uigiliam quando ibas miles, tum tu ibas simul, conueniebat ne in uagina tuam machera militis? Aut a cauillatione. ut, Cistella hic mihi adulescens. euolauit. In cauea latam oportuit. Aut ab illusionem, ut cum ille dixisset, Vox ad auris aduolauit, tum alter, Næ ego infelix fui, qui non alas interuelli. Volucrum uocem gesto. Interdum ex perplexitate uerborum. ut, Non ex uxore natam uxoris filiam. Alibi ex retorsione maledicti. ut, Ve tibi. hoc testamento seruitus legat tibi. & retorsit maledictum, & testatorum usus est similitudine ac uerbis. et, Eos asinos prædicas uetulos, claudos, quibus subritæ ad foemina iam erant unguæ. ipsos qui tibi subuectabant rure uirgas ulmeas. Nonnunquam ex uerborum nouitate. ut, Quid istæ quæ uesti quotannis nomina inueniunt noua. tunicam rallam, tunicam spissam, linteolum casticum, indusitam, patagiatam, calthulam, aut croculam supparum, aut subminiam ricam, basilicum, aut exoticum cunatile, aut plumatile, cerinum, aut gerrinum, gerræ maximæ. anni quoq; ademptum est nomen. uocant Laconicum. Iucundissima sanè tum effectio nominum, tum in nouatio muliebrium uestimentorum, ex ore præsertim serui subdoli, ac ueteratoris. Aliquando ex cautione. ut, Caue sis cum filia mea copulari hanc, diuertunt mores uirginis longe a lupa, Aut ex contempu, atq; aspersione. ut, Hæc negat tuam esse matrem. ne suat, si nõ uult, equidem hac inuita tamen ero matris filia.

De locis unde ducuntur dicta, ac facetiæ.

Habent igitur ridicularia, quæq; dicta uocantur, ac Facetiæ locos suos, unde deducantur, quemadmodum & argumenta apud Dialecticos, in quibus ostendendis si aliquantum uersabimur (nam ut omnia colli-

gamus esset profecto laboris magis affectati, quam necessarij) uide-
 bitur fortasse non omnino alienum, praesertim cum a maioribus na-
 stris pars haec non fuerit omnino neglecta. Puer Florentinus et ar-
 gutus & perurbanus adductus ante sacerdotem Cardinalem iocan-
 di gratia, multa cum facete admodum, nec minus etiam scite dixisse,
 sacerdosq; ipse ad amicum qui a stabat conuersus susurrasset, hu-
 iusmodi pueros consuisse ubi ad aetatem peruenissent robustiorem, in-
 genio subcrassescere. Naë inquit o' bone Cardinalis puerulum te oportet
 scitum fuisse admodum. Dictum itaq; in se puer in sacerdotem
 rotorisit, magna cum auditorum hilaritate & risu. Est apud Plau-
 tum dictum & salsum, & bene argutum. Prodigum te fuisse oportet
 in adolescentia, quia senectate aetate mendicis malum. Locus hic
 ipse quidem in ipsa rerum natura constitutus est. Siquidem initio qui
 sunt prodigi, necesse est eos effusa prodigenter pecunia, tandem egere.
 Antonius Panhormita suavis admodum uir interrogatus ad rem uxori-
 am iucunde concorditerq; agendam, quibus nam maxime opus esse
 duceret? sumpto argumento a frequentia molestiarum, ac magnitudi-
 dine, quae in uita contingerent coniugali, duobus tantum opus esse
 respondit, uir ut aurium surditate teneretur, uxor uero ut oculis
 esset caepa. ne altera uidelicet inspiceret quae a marito intemperan-
 ter fierent plurima, alter ne audiret obgannientem assiduo domi
 uxorem. Nicolaus Porcinarius praetor admodum seuerus iriscum tor-
 sisset eadem de causa reos, adductusq; esset quartus ad funem, interro-
 gavit, quo is esset nomine, respondit illico reus, sibi nomen esse Sexto-
 decimo. Demiratus Nicolaus raritatem cum esset nominis, subdidit
 ille, A' re ipsa, rei q; ipsius euentu nomen mihi hoc obtingit praetor,
 nam cum tres illi quaternatim, hoc est duodecies funiculo ante me con-
 torti sint, nimiru sextadecima mihi tortura sortito obuicuit. Quo qdē
 dicto delectatus ille, a supplicio temperauit. Et facete & extempora-
 liter sumptus est iocandi locus ab enumeratione torturarum, quae posset
 & animum mouere, & iram temperare. Puella & modesta, &
 catula cum ab muliere quadam iracunda atq; annosa non solum ama-
 ris, uerum etiam impudentibus incessetur dictis, Quando in-
 quit (ut uideo) abundas annis mulier, pudorisq; eagna es admodum,
 te hortor ut huiusce sumas aliquid alicunde mutuum. Locus sumptus a
 consuetudine eorum, qui cum pecuniae egeant, illam sumunt mutua.
 Homuntio & dicatulus ipse quidem, & coronis assuetus, in gressus do-
 mum conspicitur uxorem amatori implexam, cuius ex humeris nuda-
 ta cruscula, pedes autem calceolati dependerent. Tum ille O' mea in-

quit uxorcula, ut benefacis, ut rei familiari utiliter consulis, hac enim
 ratione toto anno ne par quidem calceolorum ipsa conteres, nulliq; rei
 futura est tibi necessaria sutoris opera. Et huius quidem ioci sedes in
 utilitate collocata est. Consentinus cuius callidus admodum, ac uersu-
 tus questus est apud equitum praefectum, surreptam sibi noctu fuisse
 equam, quam clam quidem praefectus ipse surripi iussisset. Resposum
 est illi a praefecto, atq; imperatum, ut in ea conquirenda nihil omitte-
 retur diligentiae & operae. ceterum quo illa clam extra oppidum in-
 cognita alio traduceretur, & freno instrui, & phaleris ornari splen-
 didioribus eam iussit. quae cum paulum modo extra portam processis-
 set, caenosumq; incidisset in locum, corruit, resupinato corpore, cog-
 nitq; est a domino, qui illic forte obseruabat. Is itaq; comparatis statim
 subligaculis, quas (ni fallor) hodie bracas uocant, statim ad praefectum
 rediens, Ego inquit heri & precatoris personam apud te, & supplicis
 gessi, hodie uero & adiutor aduenio, & consiliarius. Eam tibi subliga-
 cula, quibus uti posthac tuto poteris ad equas a furtis uindicandas, se-
 xumq; obtegendum. Dicit huius sedem constitutam esse in instrumento
 & ornatu parum idoneo quis non uidet, praetoriq; in turpitudine?
 Ludouicus Galliae Rex Caroli eius pater, qui paucis ante annis regnum
 Neapolitanum armis occupauit, filiam collocauerat Aureliensi Ludo-
 uico. Ea cum deformis esset, ac parum uenusta, atq; patre coram for-
 ma eius a uiro praeter modum commendaretur, sensit socer inesse ge-
 neri uerbis spicula, quae quo retunderet, ab obliquo gladij aciem obie-
 cit. Et hoc inquit laudibus istis adice, uxorem tuam pudicissimae esse
 matris filiam. Erat enim constans opinio, Aureliensis matrem parum
 pudice se se habuisse, quippe quae priore uiro mortuo, familiari eius
 nupsisset, qui cum uiuo illo se se immiscuerat. Meis e tribulibus qui-
 spiam abunde comis, cum hospes uociferantem diutius uxorem eius,
 rixantemq; cum ancillis parum aequae ferret, conuersus ipse ad hospitem,
 Ecqua inquit amice impatientia est tua? duos & triginta annos
 huius clamores diesq; ac noctes aequissime ipse perfero, tu uero ne de-
 ieculae quidem sextantem ferre eam poteris? quo dicto et hospitem leniit,
 & uxorem ab ira ad risum conuertit. Quae iocandi occasio ab incu-
 satione sumpta e, atq; ab exemplo. Diuerterat aliqui familiaris quidam meus
 peregre iter facies ad meritorea. apposita est ei coena ois e parte holi-
 toria, uinum item dilutissimum, omnia demum administrata parissime.
 postquam autem coenauit, iussit uocari ad se medicum ad mercedem
 capiendam. igitur caupo cum respondisset, Ecquid (malum) in uiculo
 maxime a gressu medicum requiris? Ibi ille, Num ne o bone, te te

ipsum ignoras? quo sit igitur merces operæ suæ par, medici pretium accipe, non cauponis, quando ut ægrotum me pauiſti in coenula. Ab irrisione & contemptu deductum est dictum. Eiusdem est generis quod subijcio. Homo Hispanus uasto admodum, nedum procero corpore, prætereuntem nanulum irridebat, conuersus itaq; ad eum nanulus percontatur, quo ipse esset nomine. Cum respondisset, Rodoricillo sibi nomen parentes fecisse, Tum ore quàm maxime propto nanulus, Atqui inquit parentes istos tuos maxime omnium mendicos fuisse oportet, qui in tanta nominum copia, in te appellitando tanta inopia laborauerint. Subdiderim & aliud non iniucundum, ex eodem fonte. Diu uerterat ad meritoriam Pyrrhniculus Vasco, atq; appositâ mensa anaticulum uersabat in lancibus, perbelle unctum, atq; halliatum. Ingre ditur repente ad illum uiator Hispanus, iniectisq; in anaticulum oculis, potes inquit o' amice aduenientem comiter amicum accipere. Ibi tum Pyrrhniculus quo nomine ipse esset, exquirir. Audenter ille, ac iactabundus, Alopantius inquit Ausmarchides Hiberoneus Alorchides. Pape tum Pyrrhniculus, quatuor ne auicula hæc heroibus, et quidem Hispanis? absit iniuria. ea Pyrrhniculo satis est uni. minutos enim decent minuta. Idem hic, de quo dixi, familiaris aliquâdo per egre proficiens in cubile incidit, ab amicibus simul, plurimòq; a pulice in seffum. Itaq; ubi paulum modo quieuisset, excitatus ab illorum aculeatissimis demorsu oculis, euocato caupone petijt falcem sibi ab eo afferri. Cum ille quam ad rem opus ea esset, percontaretur. qua inquit excidam senticetum, quod mihi nocte hac excidendum locasti. Sentes, & spinas ad amices transtulit ac publices, cubile autem ad senticetum. Alphosus Hispaniæ citerioris, itemq; Neapolitanorum Rex uenationi cum esset admodum deditus, percontareturq; Antonium Panhornitam sciscitabundus, qui Neapoli essent nobiles uiri uenandi studiosi, si qui item scriptores de natura canum aliquid prodidissent. Næ tu inquit Rex ad latus habes rerum harum omnium prudentissimum uirum, ne alium de quaerites, quippe qui annos supra quadraginta cum hoc genere animalium sit ita conuersatus, ut noctis quoq; ipsas cum canicula cubitauerit. hic tibi & canum naturas describet, & illorum instituendorum artes. Erat autem is eques Neapolitanus, quæ honoris gratia ne nominauerim. Cumq; his dictis surrisisset, Antonius indicauit sub canicula nomine uxorem illius significari, mulierum omnium clamosissimam, pariter ac rabiosissimam. Quod dictum & Alphosum, & qui circum stabant omnes maximum in risum, extemporali tate ipsa promouit, ut illic per iocum ac festiuitatem, enar-

rata fuerit historia, coniugalis siue uitae, siue captiuitatis. Obuersa-
batur ante oculos Ludouico Pontano, sui temporis Iuriscōsultorū prae-
stantissimo litigator mirifice importunus, cui & nasus esset simor,
& barba admodum promissa, & hispida. Cum hic igitur Ludoui-
cum salutasset, ac de more percontatus esset, ut ualeret ipse, ac fami-
liae ut salui essent, quos amaret domestici? canes illi duos uenaticos,
egregie etiam phaleratos, ac copulatum iunctos dono dedit. Ad ea
Ludouicus, & recte ualere suos omnes respondit, & gratias egit de
canibus, ac statim ore quā maxime reudenti, Tu uero inquit mi-
hirquicule, ut pacate, ut salubriter tuo cum grege? qui lupis illum,
abductis canibus, incustoditum reliqueris. Vides quā belle, quā
urbane in barbam ac nares iocatus sit, atq; in gregem destitutum. Fe-
dericus Rex Neapolitanorum usus est magistro epistolarum, uiq; ho-
die dicunt, Secretario Viho Pisanello. Is erat capillo crispo, qua-
lis Aethiopibus esse solet. Forte inter Federicum & Prosperum Co-
lumnā exercitus eius ducem sermo inciderat de hominum applica-
tionibus, naturaeq; ipsius signis quibusdam, eorumq; obseruatione.
Cumq; in referendis illis Federicus dixisset, fieri uix posse, cui cri-
spus erat capillus, quin idem aut musicus esset, aut deprauata ac pa-
rum constanti mente, Tum Prosper, per Christum inquit o' Rex, Vi-
thulus hic quidem tuus haudquaquam musicus est. Argute admodū,
atq; aculeate nanq; ex aduersatione sequebatur, laborare illum men-
tis infirmitate, ac peruersitate animi. Valentinum scortillum effi-
ctim cum amaretur ab adolescente parum pecunioso, peteretq; ille
ab ea noctem, praesensq; deesset pecunia, ac noctis pretium, de
quo fidei suae tamen ut staret rogabat in triduum persoluendo. Tum
ea nudato femore, an tibi inquit mercimonium hoc uideatur fidei
tantum accredendum? Ibi adolescens, nudato è uagina sua capulo,
confestim subdidit, Num nam mercatori huic fides adhibenda non è
sua? Iocū huius sedes in translatione collocata est a mercatoribus sum-
pta, innititurq; consimilitudini. Rodoricus Carrasius (ut sunt ple-
riq; Valentini ciues tum senes, tum iuuenes amoribus dediti ac deli-
tys) licet octogenarius iam, exercebat se se ad tibiā. praeteriens
ante eius fores Rebolleta, homo cum primis suauis ac facetus, Quis
inquit o' pueri hic ad choreas instituitur? Cum respondissent, Rodo-
ricum dare operam choralistio. Nae inquit Rodoricus nuntium ab or-
co accepit, ludos apud manes apparari, ac festos dies. Dicendi ac
ridendi argumentum omne ab annositate ductum. Quibus igitur è
locis dicta ipsa deducantur, quibusq; in sedibus collocata sint, ex ijs

quæ dicta sunt, facile est intelligere. Perinde autem ut natura ipsa
 terræ agrorumq; diuersitatem ingenerat sicut ac saporum, sic loco-
 rum quoq; positura nunc disteriorum acumen gignit, nunc salnitatem
 aut leporem, alias autem alius atq; alius tum incunditatis condimen-
 tum, tum iocandi uoluptatem ac delicias, neq; unius quidem aut
 generis, aut modi. Iam dudum (inquit ille apud Plautum) sputo
 sanguinem. Refertur ei statim a collocatore. Resmam ex melle Ae-
 gyptiam uorato. Item alibi, Dic mihi, solent ne tibi oculi unquã
 duri fieri? Quid? tu locustam esse censes homo ignauissime? Quid
 his ridiculosius? Quid illo autem lepidius? Is odos demissis pedibus
 in coelum uolat. Eum in odorem coenat Iupiter quotidie. Olor de-
 missis pedibus? peccavi insciens, quia demissis naribus uolui dicere.
 Quid hoc quàm est populare, ac simplex. Hæ oues uolunt uos.
 prodigum hoc quidem est, humana cum nos uoce appellant oues.
 Contra quid illo argutius? Quin fles? Pumiceos oculos habes. Et ali-
 bi, Genus nostrum semper siccoculum fuit. Nonne & illud suauis-
 simum? Hodie me in ludum recepi literarium. ternas scio iam.
 Quid ternas? Amo. Et illa quoq; cum primis ad risum alliciunt.
 Quisquis homo huc uenerit, pugnos edat. Apage non placet
 me hoc noctis esse, coenauit modo. Et, Gestunt pugni mihi. Si in
 me exerciturus, quæso in parietem ut primum domes. Item Amphi-
 tryo redire ad naues melius est nos. qua gratia? quia domi nemo
 daturus est prandium aduenientibus. Qui tibi nunc istud in mentem
 uenit? Quia enim sero aduenimus. Qui? quod Alcmenam ante oculos
 stare saturam intelligo. Itaq; pro natura locorum unde ducuntur, di-
 steria ipsa qualitatem sortiuntur, ac saporem. Ipse autem sedes con-
 stitutæ sunt tum in rebus, tum in uerbis. In uerbis, quale hoc, ut ualẽ
 tula est, penè me exposuit cubito. Cubitum ergo ire uult. Et, Num me-
 dicus quæso es? Imo aedepol una litera plusquam medicus. Et, A due-
 nisti audaciæ columen consutis dolis. Imo consutis tunicis aduenio, non
 dolis. In rebus, ut, Si neq; hic, neq; Acheronti sum, ubi sum nusquam
 gentium? Item, Ait se obligasse crus fractum Aesculapio, Apollini
 autem brachium. Nunc cogito utrum me dicam ducere medicum, an fa-
 brum? Et, Non placet mihi coena quæ bilem mouet. Quid quod loci
 quidam constant ipsi quidem è rebus ac uerbis una immixtis. Quale
 est hoc, Credo alium in aliam belluam hominem uortier. Ille in colu-
 bam credo leno uortitur, nam in columbari collu haud multo post erit.
 Pro locis igitur, proq; rebus, ac uerbis dicta ipsa succulentæ sunt. hinc
 alia (ut dictum est) salem habent, alia leporem, alia aut mordicant.

aut uellicant, quaedam uero titillant. alia prima fronte risum mouent, alia diutius uersata relinquunt in animo sedationem quasi quandam. Sunt quae ruborem afferant, quae contra animum erigant, aut moneant, aut dehortentur. De quibus singulis uelle minutatim differere, licet supernuacaneum uideatur, cum eorum admonuisse satis quidem uideri possit, Tamen si aliquantum etiam in ijs uersabimur, nec tibi quidem, nec si qui forte alij rerum harum lectores futuri sunt, ingratum fore arbitramur. Illud tamen satis liquet, in uerborum concannitate ac uii plurimum quidem repositum esse siue ad delectandum, molestiasq; lepore tantum ipso sedandas, siue ad uulnerandū, saleq; illinedas plagas, siue ad retorquenda iacula, relinquendamue suspicionem absconditi risus ac ioci, notae uel pudendae in cicatrices inurendas, tum mentis ipsius clam quidem crucianda acerrimos morsus, torturasq; grauissimas.

De Valerij Martialis Poetae dictis.

Valerius Martialis artificiosissimus epigrammatum scriptor ita in ijs quidem iocatus est, ut frequentius carpat, quam delectet, tamen si de morsione ipsa delectatio quoq; paritur. Adhaec dictis eius partim occultissima quaedam insunt spicula, partim uerba quae non solum a faceto sint aliena, uerum aut obscena ipsa admodum, scurriliq; aut maxime ampullosa & acida, quod quidem Hispanicum est, Nam et si Hispani cum primis sunt facetiarum studiosi, tamen si populares respexeris ac plebeios gentis eius homines, inuenies eorum iocos non tam propendere in lusum, ac delicias, quam in submorsiones, magisq; spectare in inuectiuas, & subsannationes, quam in risum, uoluptatemq; e iucunditate conceptam, quae in facietis uiris tenerrima quidem est. Sunt tamen dicta eius in uniuersum arguta, subtiliterq; conquisita. abstruse sententiae, eademq; rarae, salsae, aculeatae. inuentio uero maxime acuta. uerba autem praecipue accommodata, quaeq; non prima tantum facie, atq; in ipso explicatu lectorem alliciant, atq; auditorem, uerum quae in eius animo relinquunt tacitam quandam quasi subtitillationem. Nihilominus in ijs non pauca quidem animaduertitas, quae digna prorsus sint facietis, ac temperatis quibus, retineantq; decorum illud, quod uirtutis huius, de qua praecipimus, maxime est proprium, Quale illud quod & iucundum simul, & salsum est, risumq; uenuste pariter atq; honeste mouet, ac uel in ore etiam matronae non dedecet.